

Wojciech Surmiak

Exploring the Boundaries of Bodiliness – Theological and Interdisciplinary Approaches to the Human Condition : sprawozdanie z międzynarodowej konferencji zorganizowanej przez europejskie stowarzyszenie teologii katolickiej...

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 44/2, 642-645

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. WOJCIECH SURMIAK

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Wydział Teologiczny

Exploring the Boundaries of Bodiliness
– *Theological and Interdisciplinary Approaches to the Human Condition.*
Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji zorganizowanej
przez Europejskie Stowarzyszenie Teologii Katolickiej
(Wiedeń, 25–28.08.2011)

Europejskie Stowarzyszenie Teologii Katolickiej (ET) jest towarzystwem naukowym katolickich teologów z całej Europy. Jego głównym zadaniem – oprócz działalności naukowej – jest promocja teologii jako dyscypliny akademickiej. Stowarzyszenie jest bodaj jedynym na forum europejskim naukowym towarzystwem teologicznym, które obejmuje całe spektrum dyscyplin i zagadnień teologicznych, podkreślając przy tym jedność teologii jako nauki pośród różnorodności jej dyscyplin.

Teologia – podejmując swą profetyczną, ale i niejednokrotnie krytyczną funkcję – jest w rozumieniu ET służbą Kościołowi i społeczeństwu. Stowarzyszenie realizuje swoją misję zarówno w wymiarze ekumenicznym (*Graz Process*), jak i poprzez współpracę ze stowarzyszeniami teologicznymi z innych kontynentów (*INSeCT*). Wspólna praca członków Stowarzyszenia – ponad narodowymi czy językowymi granicami – realizuje się poprzez regularne – czy to regionalne, czy to ogólnoeuropejskie – spotkania naukowe. Co dwa lata ET organizuje swój własny, choć otwarty dla wszystkich zainteresowanych, kongres.

Tegoroczny kongres odbył się w dniach 25–28 sierpnia w gościnnych murach Uniwersytetu Wiedeńskiego. Tematyka spotkania skoncentrowała się wokół zagadnienia granic cielesności: *Exploring the Boundaries of Bodiliness – Theological and Interdisciplinary Approaches to the Human Condition (Odkrywając granice cielesności – Teologiczne i interdyscyplinarne podejścia do kondycji ludzkiej)*. Całość obrad została poprzedzona jednodniowym – wspierającym młodych teologów – spotkaniem w Bratysławie. Było ono okazją do wymiany myśli dotyczących realizowanych projektów badawczych w ramach *postgraduate studies*.

Kongresowe dni zostały wypełnione przez 6 sesji tematycznych, w ramach których odbywały się spotkania plenarne, sesje paralelne i sesje tematyczne oraz wzbogacające przedstawiane treści dyskusje. W ramach czwartkowej popołudniowej sesji wprowadzającej – po otwarciu obrad przez przewodniczącego Stowarzyszenia prof. Eamonna Conway’a (Irlandia) – została wręczona po raz pierwszy nagroda dla najlepszej europejskiej książki teologicznej. Laureatem nagrody został o. prof. Tomáš Halík za książkę *Cierpliwość wobec Boga. Spotkanie wiary z niewiarą* (wyd. pol. Wydawnictwo WAM, Kraków 2009). Wykład inaugurujący obrady – *Leiblichkeit in der Kunst als «locus theologicus» (Cielesność w sztuce jako «locus theologicus»)* – wygłosił prof. Gustav Schörghofer. Wiedeński profesor stwierdził w nim między innymi, że właściwy sposób prezentacji i odbioru cielesności w sztuce uwarunkowany jest poprzez należyte odniesienie jej do własnej cielesności i doświadczeń życiowych związanych nie tylko ze sferą cielesną, ale

także ze sferą ludzkiego cierpienia, bólu, czy grzechu. Człowiek, transcendując swe życiowe doświadczenia, jest w stanie przeżyć uczucie zachwytu, które niesie w sobie nie tylko sam sens sztuki, ale objawia także jej teologiczne znaczenie.

Poranek drugiego dnia obrad wypełniła sesja zatytułowana: *Zwischen Überbetonung und Vernachlässigung (Pomiędzy przesadą a odrzuceniem)*. Pierwszym prelegentem był prof. R. Gugutzer (Frankfurt). W wykładzie *Der Kult um den Körper. Eine zeitgemäße Form vom Religion? (Kult ciała. Współczesna forma religii?)* ukazał cztery postaci współczesnego kultu ciała, który przyjmuje wręcz znamiona nowej formy religii. Wśród omawianych form kultu ciała znalazły się: estetyka, dietetyka, ascetyzm i ekstaza. Drugi wykład zaprezentowany przez prof. P. Sequeri (Mediolan) poświęcony był tematyce ciała i jego teo-logiki (*Il corpo, la teo-logia*). Profesor – członek Międzynarodowej Komisji Teologicznej – stwierdził, że współczesna teologiczna dysputa na temat cielesności nie kładzie nacisku na epatowanie kategorią grzechu, odrzucenia czy nawet „życia wedle ciała”, ale nade wszystko ukazuje cielesność jako miejsce, w którym słaby człowiek – umierając dla grzechu w zjednoczeniu z Chrystusem, który umarł i zmartwychwstał – otwiera się na nowe życie, które jest Bożym darem (jest to życie „synów Bożych”, życie „wedle Du cha”, życie „ciał zmartwychwstałych”).

Z kolei sesja popołudniowa przebiegała pod hasłem: *Leiblichkeit in der katholischen Tradition (Cielesność w tradycji katolickiej)* i skupiła się wokół dwóch referatów o podłożu biblijno-patrystycznym. Pierwszą prelegentką była Ch. Kreinecker (Salzburg), która przedstawiła referat: *Leiblichkeit im Verständnis des Neuen Testaments (Cielesność w rozumieniu Nowego Testamentu)*. W jednym z przedstawionych wniosków prelegentka przypomniała słuchaczom o tym, że nie można w świetle pism Nowego Testamentu wskazywać – w przeciwieństwie chociażby do filozofii hellenistycznej – na jakąkolwiek wrogość względem cielesności. W świetle biblijnej teologii stworzenia i zbawienia jakikolwiek przejaw wrogości względem cielesności byłby równoczesnym przejawem wrogości wobec całego człowieka. Ludzkiej cielesności nie można bowiem oddzielić od jego człowieczeństwa, gdyż jest ona jednym z konstytutywnych aspektów ludzkiej natury. Z kolei drugi referat tej sesji zaprezentowany przez M. Lamberigts'a poświęcony był rozumieniu ciała i cielesności w myśli św. Augustyna (*Augustine's Thought on Body and Flesh in Context*). Profesor z Leuven wskazał na niezwykłą oryginalność myśli biskupa Hippony dotyczącej zagadnienia ciała i seksualności oraz dalszych tego konsekwencji w życiu małżeńsko-rodzinnym. Augustiańska nauka w tym względzie jest równocześnie mocnym głosem w obronie jedności wyrażonej słowami: ciało-duch oraz duch-ciało (późniejsze: ciało uduchowione i duch ucieleśniony).

Trzeci – przedostatni dzień obrad – wypełniły dwie kolejne sesje plenarne, które skupiały się na zagadnieniach: *Relationale Leiblichkeit (Relacyjność cielesności)* oraz *Fragile Leiblichkeit (Kruchość cielesności)*. Pierwszy blok tematyczny wypełniły referaty poświęcone wyzwaniom, jakie niesie cielesność dla życia małżeńskiego i rodzinnego (Ch. Gostečnik, *The Challenge of Bodilines for Marriage and the Family*) oraz dla życia w celibacie (Ch. Jacobs, *Herausforderungen der Leiblichkeit in der zölibatären Lebensform*). Profesor z Ljubljany przypomniał potwierdzone przez psychologię rozwojową wyniki badań, które wskazują jednoznacznie, że brak właściwych relacji z najbliższymi odbija się zawsze w negatywny sposób na psychice tego, kto jest w fazie szybkiego wzrostu i organizacji mózgu, czyli dziecka. Konsekwencje te są potęgowane nie tylko przez traumatyczne doświadczenia skandalicznych nadużyć doświadczanych przez dzieci, ale także przez zwykły brak zainteresowania nimi. Drugi z prelegentów tej sesji profesor z Paderborn wskazał na trzy praktyczne postulaty właściwego kształtowania podejścia do cielesności przeżywanej w celibacie. Po pierwsze, Kościół, nakazując życie w celi-

bacie, nie deprecjonuje ludzkiej cielesności jako czegoś drugorzędnego, ale ukazuje ją jako życiowe pole kapłańskiego życia duchowego. Po drugie, każdy kapłan powinien czuć odpowiedzialność za swoje życie także w wymiarze cielesnym poprzez dbanie o swoje zdrowie i ćwiczenia fizyczne własnego ciała. I po trzecie, Kościół obdarza swoich kapłanów zaufaniem w przeżywaniu ich własnej cielesności, co wyraża się między innymi przez zaangażowanie ich w życie społeczne, które winno dokonywać się zawsze w duchu dojrzałej emocjonalności i integracji własnej seksualności.

Z kolei sesja popołudniowa została wypełniona poprzez wykład M.-J. Thiel (Strasbourg) *La corporalité face à la maladie et la mort (Cielesność w obliczu choroby i śmierci)* oraz ożywioną dyskusję panelową wszystkich dotychczasowych prelegentów: *Accepting our bodily condition: lessons for theological reflection and implications for our societies (Akceptując naszą cielesną kondycję – nauka dla refleksji teologicznej i naszych społeczeństw)*. Profesor Thiel, analizując problem kruchości ludzkiego życia, przedstawiła ludzką cielesność w sposób, w jaki opisuje ją współczesna techno-medycyna. Następnie wskazała na potrzebę wrażliwości etycznej w podtrzymywaniu człowieka, aby „pozostał żyjącym, aż do śmierci”, co w konsekwencji doprowadziło do ukazania teologii śmierci w perspektywie Ukrzyżowanego i Zmartwychwstałego.

Ostatnia – szósta – sesja plenarna, która odbyła się w niedzielny kongresowy poranek, skupiła się na zagadnieniu: *Ein Leib in Christus (Jedno Ciało w Chrystusie)*. Pierwszym mówcą był Ch. Theobald (Paryż), który przedstawił wykład na temat: *La signification ecclésiologique de la corporalité (Eklezjologiczne znaczenie cielesności)*. Przedłożenie paryskiego teologa skupiało się wokół inspirującego ukazania znaczenia kategorii „ciała Chrystusa”, cielesności jako znaku mesjańskiego i jego teologicznego pojmowania. Z kolei F. Bechina (Watykan) przedstawił temat: *Die Aufgabe der Theologie zwischen Kirche, Gesellschaft und Universität (Zadanie teologii w kontekście Kościoła, społeczeństwa i uniwersytetu)*. Prelegent omówił zadania teologii na wspomnianych w tytule referatu forach z perspektywy pracy w watykańskiej Kongregacji Nauki Wiary i działalności w AVEPRO.

W sumie w ramach kongresu wygłoszono ponad pięćdziesiąt referatów. Co prawda, na sali sesji plenarnych nie dane było usłyszeć głosu przedstawiciela teologii polskiej, ale w ramach sesji dopełniających głos zabrali: M. Machinek (UWM), *Gibt es eine normative Dimension der menschlichen Leiblichkeit? (Dar jako normatywny wymiar ludzkiej cielesności?)*, P. Rossa (UAM), *Mano visibile, mano „invisibile“ – prospettiva teologica (Ręka widzialna, ręka „niewidzialna” – perspektywa teologiczna)*, A. Dańczak (UKSW), *„I Have Chosen Thee in the Furnace of Affliction”: A constructive Role of the Bodily and Mental Suffering in Theological Perspective („Wybrałem Cię, gdy byłeś w ogniu nieszczęścia” – Konstruktywna rola cielesnego i duchowego cierpienia z perspektywy teologicznej)*.

Oprócz wyteżonej pracy naukowej organizatorzy konferencji zadbali także o sferę duchową jej uczestników. Każdy dzień obrad rozpoczynał się modlitwą poranną (prowadzili ją kolejno profesorowie: Tomáš Halík, Günter Virt i François Wernert), a kończył się sprawowaniem Eucharystii (Alserkirche, Jesuitenkirche). Można było doświadczyć także szczególnego *habitat* miasta „an der schönen blauen *Donau*” – poprzez możliwość zwiedzenia głównego gmachu Uniwersytetu, centrum miasta i typowej wiedeńskiej *heurigen*.

W ramach kongresu ET przewidziano też spotkania sekcji narodowych stowarzyszenia oraz zebranie plenarne jego członków. W spotkaniu sekcji polskiej, oprócz wymienionych już powyżej prelegentów, udział wzięli reprezentanci następujących środowisk naukowych: Uniwersytet Opolski (J. Marszołek, P. Morciniec, J. Podzielny, R. Porada, P. Wieszołek),

Uniwersytet Śląski w Katowicach (H. Krzysteczko, W. Surmiak), Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu (T. Reroń). Spotkanie poprowadził ks. prof. P. Morciniec, któremu *Curatorium* Stowarzyszenia zleciło zadanie rewitalizacji sekcji polskiej. W pierwszej kolejności omówiono faktyczny stan osobowy oraz finansowy sekcji oraz podejmowane przez nią dotychczas działania organizacyjno-naukowe. Następnie dokonano wyboru nowego prezydium sekcji. Na przewodniczącego sekcji polskiej został wybrany ks. prof. dr hab. P. Morciniec z UO, funkcję sekretarza powierzono ks. dr. W. Surmiakowi z UŚ. Członkowie Stowarzyszenia udzielili prezydium poparcia w podejmowaniu działań zmierzających do uporządkowaniu spraw członkowskich oraz do szerszej promocji ET na forum Rady Naukowej Konferencji Episkopatu Polski oraz polskich środowisk teologicznych.

Z kolei w ramach ogólnego zgromadzenia członków ET, które było ostatnim formalnym punktem wiedeńskiego kongresu, oprócz podsumowania prac Stowarzyszenia za lata 2009–2011, dokonano wyboru nowego zarządu. Przewodniczącą została dotychczasowa wiceprzewodnicząca prof. dr Sigrid Müller z Uniwersytetu Wiedeńskiego, a jej zastępcą został wybrany prof. dr Martin M. Lintner z Philosophisch-theologische Hochschule w Brixen we Włoszech. To właśnie wiceprzewodniczący będzie odpowiedzialny za zorganizowanie kolejnego kongresu ET w 2013 roku. W ramach dyskusji podjęto także rozmowy dotyczące planów na przyszłość. W kolejnych latach swej działalności Europejskie Stowarzyszenie Teologii Katolickiej będzie w szczególności sposób zaangażowane w wymianę myśli naukowej w ramach regionów językowych Południowej, Centralnej i Wschodniej Europy. Przyznana w ramach Kongresu nagroda dla najlepszej książki teologicznej powinna poskutkować jeszcze większą możliwością promocji tłumaczeń najlepszych dzieł teologicznych tak, aby mogły dotrzeć do jak największego grona czytelników. Co więcej, nowa austriacka prezydent chciałaby rozszerzyć zadania ET i wyjść naprzeciw potrzebom młodych teologów w zakresie wsparcia merytorycznego i stypendialnego. Działając w strukturach *Graz Process*, Stowarzyszenie winno przekroczyć w przyszłości także konfesyjne interesy i wzmocnić reprezentację teologii jako dyscypliny naukowej w europejskim systemie szkolnictwa wyższego na forum ekumenicznym. Ustupający prezydent (prof. E. Conway) – jako nowy prezydent *INSeCT* – zobowiązał się także do wzmocnienia pozycji ET na forum światowych towarzystw teologicznych.

Treści, które ukazał wiedeński kongres Europejskiego Stowarzyszenia Teologii Katolickiej kolejny raz podkreśliły, że chrześcijanin nie powinien być ani zaskoczony, ani zażenowany nowym odkryciem ciała ludzkiego. Sięgając bowiem do własnej tradycji filozoficznej i teologicznej, może nie tylko dokonać oceny wyników współczesnych nauk o człowieku, ale wnieść także swój własny i oryginalny wkład w kształtowanie prawdziwej kultury ciała ludzkiego. Najbardziej dobitnym potwierdzeniem chrześcijańskiej zażyłości z cielesnością jest *teologia ciała* bł. Jana Pawła II, o której, niestety, mało można było usłyszeć w kongresowych przedłożeniach. *Teologia ciała* jest nie tylko wyzwaniem – jak się często zdaje dla teologii moralnej – ale jest zadaniem całej teologii. Z pewnością wiele usłyszanych w murach Uniwersytetu Wiedeńskiego treści warto aplikować od zaraz do wykładu z antropologii chrześcijańskiej i etyki małżeńsko-rodzinnej, gdyż bardzo istotnym jest, aby w adekwatny sposób ujmować naturę osoby ludzkiej jako jedności duszy i ciała oraz ciała i duszy, ponieważ – jak stwierdził jeden z prelegentów – *non vogliamo il dualismo*.